

De mogelijke rol van het vak rooms-katholieke godsdienst in "menswording"

Het huidige vak rooms-katholieke godsdienst (RKG) pretendeert niet dat het een neutraal perspectief vertegenwoordigt. Dat is een van zijn inhoudelijke sterktes. Je moet bij datgene waarnaar je kijkt betreffende levensbeschouwelijke zaken ook steeds laten zien met welke bril je kijkt, tenminste als je een totalitaire tendens in je denken wil vermijden. Als je jezelf en anderen wijsmaakt dat je geen bril opzet en dat je een "neutrale" positie vertegenwoordigt, dan ben je niet anders dan wie een rechtstreekse toegang tot een "goddelijk" standpunt denkt te bezitten. Zogezegd "neutrale" of "goddelijke" waarheden zijn zonder discussie aan te nemen, en leiden tot vormen van indoctrinatie door wie die waarheden in pacht claimt te hebben. Je kan als filosofieprofessor bijvoorbeeld aan je studenten vragen om de mens te beschrijven door de bril van Immanuel Kant, of door die van Freud, en je kan daarover objectiveerbare examens geven. Maar je kan principieel niet claimen dat jij de mens op een neutrale manier beschrijft en eisen dat je studenten die beschrijving blindelings aanvaardden. Dan zou je ze met een illusie opzadelen. Het vak RKG opent de ruimte voor levensbeschouwelijke reflectie en (zelf)kritiek bij leerlingen, precies omdat het de neutraliteitsclaim weigert.

Het huidige vak RKG vertrekt vanuit de interne pluraliteit van de christelijke traditie, maar beschouwt die traditie geenszins als een eindstation voor zijn levensbeschouwelijk divers leerlingenpubliek. Het vak is geen catechese. Het wil geen "zieltjes winnen". Het geeft ook geen oppervlakkig encyclopedisch overzicht van alle mogelijke godsdiensten en levensbeschouwingen (wat gewoonweg onrealistisch is). Taalvaardigheid hangt niet af van het aantal talen dat je aanbiedt, wel van de kwaliteit waarmee je talen onderwijst. De enkele verplichte taalvakken op school zouden leerlingen op termijn, paradoxaal genoeg, de vrijheid moeten bieden om met gelijk welke taal aan de slag te gaan. Hetzelfde geldt voor levensbeschouwelijke vakken. De manier waarop de christelijke traditie kritisch wordt bevraagd in de godsdienstles, zowel vanuit zichzelf (met de Christusfiguur als referentiepunt), *als vanuit andere godsdiensten en levensbeschouwingen*, is exemplarisch voor de vaardigheden die leerlingen dan ontwikkelen om hun eigen levensbeschouwelijke opvattingen en die van anderen kritisch te evalueren. De spiritualiteit van de zelfkritiek is een belangrijke emancipatorische voorwaarde om op een waarachtige manier "andersdenkenden" te ontmoeten, voorbij onverschilligheid en vooroordelen. De ontwikkeling van die spiritualiteit bij leerlingen is een van de voornaamste betrachtingen van het godsdienstonderwijs, en is van cruciaal belang voor een duurzame attitude van geëngageerd en authentiek burgerschap. Die spiritualiteit vormt ook een dam tegen "ideologische radicalisering" (in godsdienstige of seculiere zin).

Het huidige vak RKG besteedt ten slotte aandacht aan die aspecten van het menszijn die in het licht van de nuttigheidslogica van een prestatie maatschappij niet of nauwelijks verschijnen. Het stelt vragen die niet uitgaan van een marktdenken. Daardoor schept het de mogelijkheid dat leerlingen zichzelf meer ontdekken, onder andere als sociale, historische, filosofische, morele, esthetische en spirituele wezens, en niet louter als "consumenten". De christelijke traditie vormt daarbij een bevoorrechte toegangspoort. Ze heeft immers bijvoorbeeld een bijzonder grote historische rol gespeeld (van de godsdienstonderoorlogen tot de ontwikkeling van het humanisme). Een grondige kennis van de christelijke traditie is dan ook onontbeerlijk voor een goed en kritisch begrip van de huidige cultuur.

Naarmate leerlingen zich bezighouden met vragen die verder reiken dan hun onmiddellijke, al dan niet aangeleerde behoeftes, worden ze ook vrij voor werelden die anders gesloten waren gebleven. Interesse in de werkelijkheid omwille van de werkelijkheid zelf bezielt grote spirituele geesten, van wetenschappers tot kunstenaars en filantropen. Het huidige vak RKG tracht, door de aard van de

vragen die erin aan bod komen, bij leerlingen vorm te geven aan dat soort interesse en liefde voor wereld en medemensen. Het staat daarbij in een lange traditie van christelijk geïnspireerde pedagogie die "humaniora" wordt genoemd. Die pedagogie gaat ervan uit dat de mens niet is geboren om "nuttig" te zijn, maar geroepen is om "levenskunstenaar" te worden (en op die manier inderdaad "meer mens" te zijn).

Veel leerkrachten rooms-katholieke godsdienst vragen zich af in hoeverre een vak als LEF ("Levensbeschouwing, Ethiek, Filosofie") tegemoetkomt aan de betrachtingen van hun vak. Zij roepen op tot een dialoog met de voorstanders van LEF zodat ze met hen, als bondgenoten, kunnen nadenken over het levensbeschouwelijk onderwijs van de toekomst. Zij beschouwen een vak als LEF in ieder geval niet als een directe vervanging van hun vak, net zomin als bijvoorbeeld leerkrachten geschiedenis hun vak zouden moeten opdoeken voor LEF. Een basisvoorwaarde is natuurlijk dat de dialoog op een eerlijke manier verloopt. Het meer uitgebreide pamflet *Godsdienst met of zonder LEF?* gaat daarom op een kritische manier na hoe voorstanders van LEF zich de voorbije jaren uitlieten over het vak RKG, en werkt bovenstaande bevindingen verder uit.

Erik Buys
godsdienstleraar Sint-Jozefcollege Aalst